

Να ήταν τα *sixties* δυο φορές: Πρεβεζάνικη πολεογραφία του Πάνου Μουρεζίνη

[Σχέδιο μιας κριτικής παρουσίασης του βιβλίου *ΣΕΡΓΙΑΝΙ ΣΤΗΝ ΠΡΕΒΕΖΑ ΤΟΥ ΧΘΕΣ* στο μουσικο-φιλολογικό βραδινό της 20^{ης} Αυγούστου 2010, στο δημοτικό θερινό κινηματογράφο στην Πρέβεζα. Το κείμενο αναγνώσθηκε και στην παρουσίαση του βιβλίου που έγινε στη Στοά του βιβλίου στις 14 Ιανουαρίου 2011]

Γιάννης Ρέντζος

Παρέλαβα με μεγάλη χαρά και, πριν να το διαβάσω κατά την δική του διάταξη και τη λογική της ύλης του, διέτρεξα με ποικίλα συναισθήματα περιέργειας και ανυπομονησίας το βιβλίο του φίλου Πάνου Μουρεζίνη *ΣΕΡΓΙΑΝΙ ΣΤΗΝ ΠΡΕΒΕΖΑ ΤΟΥ ΧΘΕΣ*. Πότε πηδώντας από κεφάλαιο σε κεφάλαιο, πότε αποκρυπτογραφώντας εικόνες και πότε ακολουθώντας φανταστικές προσωπικές διαδρομές στο χώρο και το χρόνο, στο τότε και το τώρα ή ανάμεσα στο χθες και το σήμερα.

Δεν πρέπει να θεωρηθεί ανορθόδοξο που σπεύδω να εκθέσω προσωπικές μου εντυπώσεις σε σχέση με το βιβλίο, πριν καν σας μιλήσω για το περιεχόμενό του. Αυτό επιτρέψτε το μου, σας παρακαλώ, γιατί το βιβλίο μιλάει πολύ για τους «δικούς μου», όλους όσους ο Θεός μας άφησε να ζούμε για δεύτερη φορά τη «δεκαετία του '60». Η πρώτη φορά ήταν τότε, στα δύσκολα μετά τον πόλεμο χρόνια, που ήμασταν παιδιά, το 1950 και το 1960 και η δεύτερη φορά είναι σήμερα, για τους δικούς μου συνομηλικούς που ζουν τώρα πάλι τα δικά τους «εξήντα» ως εξηντάρηδες *plus*. Πρόκειται για τους τότε λίγο μεγαλύτερους από τον Πάνο εφήβους στους οποίους αναφέρεται πολύ γενναιόδωρα και με τόση αγάπη ο συγγραφέας.

Γιατί βέβαια το πρωτότυπο αυτό βιβλίο είναι απογραφή σχέσεων αγάπης και κατάθεση χυμών ψυχής για τις τότε νεαρές ηλικίες. Όσο για τις μεγαλύτερες γενιές, που με τόση παρατηρητικότητα και σεβασμό απεικονίζονται και ξεπηδούν

στις σελίδες του βιβλίου, στις δουλειές τους, στο χρόνο της ανάπαυλας και στους δρόμους, δεν κρύβω πως μερικά πρεβεζάνικα ονόματα, που συνάντησα στις σελίδες του βιβλίου, Χαρίτος, Ευρυβιάδης, Ευθύφρων, Αιμίλιος, Χρυσόστομος, Σίμος και άλλα, τα περισσότερα, με μοναδική στο μυαλό μου, για πολλά χρόνια, αναφορά σε συγκεκριμένους ανθρώπους, με καθήλωσαν. Με καθυστέρησαν μάλιστα στην ανάγνωση αφού μου έφεραν στο νου εκείνες τις στιγμές που για πρώτη φορά είχα ακούσει τα ονόματα και είχα συναντήσει αυτούς τους ανθρώπους. Ναι. Είχαν βάλει μια ανεξίτηλη πρεβεζάνικη σφραγίδα πάνω στη δική μου ζωή. Όπως άλλωστε τα κοριτσιίστικα πρεβεζάνικα ονόματα της Κάτιας, της Αμαλίας, της Λόλας και της Καρτερίας.

Να προσθέσω πως ακόμα και η λέξη του τίτλου το *ΣΕΡΓΙΑΝΙ* με έκανε να σταματήσω και να σκεφτώ. Ομολογώ πως μέχρι τώρα νόμιζα πως η λέξη είναι ΣΙΡΓΙΑΝΙ, όπως το προφέραμε, *σιργιάνι – σιργιανάω*, και όχι ΣΕΡΓΙΑΝΙ όπως το έχουμε ακούσει και από μερικά τραγούδια που φαντάζομαι το αποδίδουν σωστά. Με κάθε γραμμή του λοιπόν το βιβλίο με ταξίδεψε στην Πρέβεζα εκείνων των ημερών, αυτή που, εμείς τουλάχιστο, θεωρούμε ακόμα ως την κανονική, την πρότυπη και μοναδική Πρέβεζα. Την Πρέβεζα με τις γειτονιές. Την Πρέβεζα πριν από το γύψο της ρυμοτόμησης, το μπετόν της πολυκατοικιοποίησης και το ποδοπάτημα (στο γκάζι) της αυτοκίνησης. Την Πρέβεζα με το παλιό μεσαιωνικό χρώμα των τειχών και της τάφρου, που αναδεικνύεται στις φωτογραφίες, για το οποίο θα μπορούσαμε να είμαστε υπερήφανοι...

Δεν ξέρω αλλά έχω την εντύπωση πως μετά τη σχεδόν εκδικητική παρέμβαση της οικοπεδοποίησης και του τετραγωνισμού του χώρου της πόλης μας, με περιφρόνηση των παραδοσιακών καμπυλώσεων της και αφανισμό των γειτονιών της, παρότι μεγαλύτερη πια, η Πρέβεζα μίκρυνε! Θα εξηγηθώ διαβάζοντας δυο συνεχιστά αποσπάσματα από το κείμενο (σελ. 152-153),

Άλλη μια μέρα του Ιουνίου του 1957 [...]. Ανηφορίζουμε την οδό [Γεωργίου Β' σημερινή] Χρίστου Κοντού που οδηγεί στον Άι-Λια. Στην πρώτη αλάνα που συναντάμε, μπροστά από το σπίτι του Αιμίλιου Καρτεζίνη και του Στάθη Λάζαρη, όπου και ο πλάτανος, βλέπουμε μια κομπανία από παιδιά να παίζει σκλιτζ-μιτζ. Είναι οι Σπύρος Κάσκαρης, Δημητράκης Νάνος, Νίκος Καρτεζίνης, Φίλιππος Καρτεζίνης, Πάνος Λάζαρης, και αυτή τη στιγμή εμφανίζεται ο Γιάννης Λιαροκάπης με το ποδηλατάκι το μικρό με τις δύο ρόδες. Οι άλλοι σταματούν το παιγνίδι, για ν' ασχοληθούν με το ποδήλατο του Γιάννη. Θα πρέπει να σημειώσουμε ότι ο Γιάννης Λιαροκάπης μαζί με τον Βαγγέλη Τσαντούλα, τον Βαγγέλη Τζίμα στο Τζαβαλοχώρι και τον Πάνο Καράμπελα είναι τα πρώτα παιδάκια που κυκλοφορούν με ποδηλατάκια με δύο ρόδες στις γειτονιές τις πόλης μας, με αποτέλεσμα να συγκεντρώνουν την περιέργεια και το θαυμασμό των άλλων παιδιών.

Το οδοιπορικό δε σταματά εδώ.

Συνεχίζουμε το δρόμο μας και φθάνουμε μπροστά στον Άι-Λια. Εδώ συναντάμε το Γιώργο Μπασούλη, τον Θωμά Οικονόμου, τον Βύρωνα Οικονόμου, τον Κυριάκο Λωλό, τον Φόρο Κόκη και τον Πάνο Κόκη να παίζουν «ανάσταση». Πιο πέρα λίγο ο Περικλής Κόκης, ο Πάνος Μπασούλης, ο Αποστόλης Κόκης, ο Τάκης Οικονόμου και ο Χρήστος Οικονόμου παίζουν κυνηγητό. Οι φωνές τους αντιλαλούν σ' όλη τη γειτονιά. Σε λίγο σταματάνε και πάνε όλοι να περάσουν την Ντάπια, που είναι πίσω από την εκκλησία,

για να παίξουν μπάλα πίσω από τα γκολπόστ του καινούριου γηπέδου. Θα πρέπει να αναφέρουμε εδώ ότι για δυο παιδιά της παρέας αυτής, το Γιώργο το Μπασούλη και τον Κυριάκο το Λωλό (τερματοφύλακα) συζητούν σ' όλη την Πρέβεζα πως θα γίνουν καλοί ποδοσφαιριστές.

Με την αναφορά στις δυο γειτονιές αλλά χάρη στην πυκνότητα, το γέμισμα, που δημιουργεί η παιδική ανθρώπινη παρουσία, αυτά τα πενήντα - εκατό μέτρα που απεικονίζονται, ζωντανεύουν παίρνοντας άλλες διαστάσεις. Ποιος θα έλεγε πως περιγράφονται εδώ μόνο ένα-δύο λεπτά διαδρομής αφού όλος αυτός ο δρόμος, η Χρίστου Κοντού, με το Σαϊτάν Παζάρ μέσα της, δεν παίρνει παρά 5-6 λεπτά να την κατεβείς; Όσο για το ανέβασμα βοηθούσαν τα ουζερί και οι ταβέρνες... Ο φίλος συγγραφέας με την ζωντανή περιγραφή που κάνει στον πρεβεζάνικο χώρο και με την εξαιρετικά επιμελημένη αναπαράσταση και αναφορά κάθε γωνιάς καθώς και με την «ενανθρώπιση» τους πετυχαίνει να μας κάνει να δοκιμάσουμε πάλι τα συναισθήματα εκείνης της εποχής σ' εκείνη τη μεγάλη Πρέβεζα.

Το βιβλίο είναι μια κατάφαση του «εμείς», του έξω, του κοινοτικού και ομαδικού πνεύματος και του δημόσιου χώρου. Ακόμα και τα εσωτερικά του είναι εξωστρεφή, φωτεινά, εορταστικά. Σε όρους χώρου είναι η αποθέωση του οικιστικού ιστού από την «Παλόμα» μέχρι τα «Πευκάκια» και από την Παραλία μέχρι την Ντάπια. (Για όσους το επιτρέπουν, είναι η άρνηση κάποιου *Καλλικράτη*). Είναι η ίδια η Πρέβεζα. Είναι, πολύ περισσότερο, μια πραγματικά ερωτική ματιά στην ίδια την Πρέβεζα και μέσα από αυτή στις Πρεβεζάνες και στους Πρεβεζάνους, όπως ακριβώς το αισθάνεται ένας έφηβος, τη θέση του οποίου παίρνει ο συγγραφέας. Που πάντως δεν παραλείπει να στρέψει με θλίψη το βλέμμα και σε εκείνους, νέους ακόμα, που είχαν τότε χαθεί αδόκητα. Η αναφορά του τόσο ιδιαίτερου ονόματος του Πύρρου Τόλια ας αποτελέσει και από μας στιγμή μνημοσύνης για όλα τα κεκοιμημένα πρεβεζανιτόπουλα.

Δεν είμαι ποιητής, ούτε σκηνοθέτης, ούτε χορογράφος. Μπορώ λοιπόν απαρξήγητα να σας πω πως αυτή η λήκυθος αγνού πρεβεζάνικου αίματος, αυτή η κιβωτός ιστορίας της πόλης μας, που είναι το βιβλίο του Πάνου Μουρεζίνη, θα μπορούσε πολύ καλά να ισοζυγισθεί με συλλογές από μοναδικούς στίχους και στροφές, να ζωντανέψει ένα στόριμπορντ με θαυμαστά κινηματογραφικά πλάνα ή να προσφέρει έμπνευση για πανέμορφες φιγούρες μπαλέτου ή για σκηνές μιας πρεβεζάνικης ροκ όπερας. Μέσα από το πρίσμα των δικών μου εμπειριών και επαγγελματικών ασχολιών, προσέγγισα το βιβλίο και το είδα ενταγμένο, σε ένα συνεκτικό τετράπλευρο δημιουργικών δράσεων ή κλάδων. Το *ΣΕΡΓΙΑΝΙ* είναι πρώτα-πρώτα μια παιγνιώδης και χαριτωμένη **πρεβεζάνικη λαογραφία** μέσα από τα μάτια ενός παιδιού και μετέπειτα εφήβου, με όλα εκείνα τα στοιχεία περιγραφής της καθημερινής ζωής και της βιοπάλης, των εθίμων και τηςσχόλης, καθώς και των δημόσιων εξιδανικεύσεων που συντηρεί η κάθε κοινωνία για τις σχέσεις των δύο φύλων. Και ανάμεσα ή γύρω από όλα αυτά αναδύεται μια εικονογραφία της μεταπολεμικής υπανάπτυξης ιδίως χάρη στο πλούσιο φωτογραφικό υλικό στο οποίο διακρίνονται και οι πάντα εντυπωσιακές συνθέσεις του Γιώργου Καβάγια. Πρέπει βέβαια να υπογραμμίσουμε πως ο συγγραφέας φρόντισε με μεγάλη επιμέλεια να σχολιάσει εύστοχα την κάθε φωτογραφία αναζητώντας τα ονόματα όλων σχεδόν των εικονιζομένων προσώπων.

Σε δεύτερο επίπεδο και σε επιμέρους θεωρήσεις, το βιβλίο του Πάνου Μουρεζίνη μπορεί να αντιμετωπιστεί σαν μια **πρεβεζάνικη αστική ιστορία** αφού καταπιάνεται με εκδηλώσεις της ιστορικής κίνησης που λαμβάνουν χώρα στο συγκεκριμένο γεωγραφικό χώρο της Πρέβεζας. Να πούμε πως δεν πρόκειται απλά για μια τοπική ρωμαντική ιστορία και πως χρειάζεται κάποιος προϊδεασμός για να ανασύρει κανείς τα σημαντικά αστικοϊστορικά στοιχεία που συμπεριλαμβάνονται. Θα γίνω σαφέστερος εάν επισημάνω από το βιβλίο το ονοματολόγιο της σελίδας 201 όπου αναγράφονται οι τριάντα περίπου καθηγητές και καθηγήτριες του εξαταξίου γυμνασίου στην περίοδο 1957-1962. Τι παρατηρούμε; Ένα έως τέσσερα το πολύ πρεβεζάνικα ονόματα, Λευτέρης Μπιτζιλέκης, οι δυο νεοστοποθετηθέντες τότε Μιχάλης Κατσαούνης και Μιχάλης Αυδίκος καθώς και ο σχολίατρος Ανδρέας Κουμάσης. Τα υπόλοιπα ονόματα συμμετέχουν σχεδόν όλα σε μια κυκλωτή παλαιοελλαδίτικη γεωγραφία: Πάτρα, Αίγιο, Πύργος, Κέρκυρα και κυρίως Λευκάδα. Δεν νομίζω να μας έβλαψαν, ας πούμε, οι κερκυραϊκές και λευκαδίτικες καταγωγές, κάθε άλλο, το ξέρω καλά. Ούτε και η πυργιώτικη παρουσία του Αχιλλέα Παπανικολάου, γυμναστή, που τόσα του αφιερώνει ο συγγραφέας, συναδέλφου της αιγιώτισσας μητέρας μου, επιβάρυνε την πόλη μας, αλλά... Λείπει η Πρέβεζα! Δεν υπάρχουν πρεβεζάνοι εκπαιδευτικοί ακόμα εκείνη την εποχή, στο γυμνάσιο. Δεν αποτελεί αντικείμενό μας να εμβάθνουμε στα ζητήματα ενδοελλαδικής αποικιοκρατίας που άσκησε η Παλαιά Ελλάδα στην Πρέβεζα (με κορυφαία και εμβληματική περίπτωση τον μεγάλο μας πελοποννήσιο ποιητή Κώστα Καρυωτάκη, δημόσιο υπάλληλο, που ειρωνεύτηκε ζωντανούς και πεθαμένους), αλλά το βιβλίο του Πάνου Μουρεζίνη με το υποδειγματικό υλικό που συγκεντρώνει, επιτρέπει τέτοιες παρεκβάσεις και σκέψεις.

Η τρίτη πλευρά του βιβλίου και μάλιστα η κυρίαρχη είναι η **μικροϊστορική** αφού το βιβλίο αναφέρει, καταλογογραφεί προσεκτικά και περιγράφει καθημερινούς ανθρώπους με σάρκα και οστά, της *μητρίδας* που η μικροϊστορία την αντιδιαστέλλει στην πατρίδα της μεγάλης Ιστορίας. Όλοι ξέρουμε πως η μεγάλη ιστορία των εδαφών, των πολέμων και των σημαιών είναι πολύ διαδεδομένη, κυρίαρχη. Ωστόσο η μητρίδα, η μικρή ιδιαίτερη πατρίδα, αρχίζει τώρα και γράφει την ιστορία της θαρραλέα, σε όλες τις χώρες. Σ' αυτή την μικροϊστορία ονόματα δεν έχουν μόνο οι μεγάλοι αλλά και οι απλοί άνθρωποι, που αλλιώς μένουν αριθμοί και άψυχοι στα πεδία των μαχών. Και έχει και αυτή τους νόμους της όπως ακριβώς το βλέπουμε στο βιβλίο του Πάνου, στις εύστοχες επισημάνσεις ανθρωπογεωγραφίας της πόλης που κάνει ο συγγραφέας:

«μιας και είδαμε μπροστά μας το φούρνο του Περικλή Μπότσιου, δίπλα στον Άι-Νικόλα, σκεπτόμαστε ότι όλοι οι φούρνοι της πόλης μας είναι κοντά σε εκκλησίες»

και δίνει μια σειρά παραδείγματα για επαλήθευση της υπόθεσής του. Αν του δινόταν η ευκαιρία και για κάποιες μικρές επεξηγηματικές συνεντεύξεις, θα είχαμε ολοζώντανη την ανθρωπιά της μικροϊστορίας. Αυτή ως κλάδος των «επιστημών του ανθρώπου» είναι όπως λέγεται εκείνη που, από όλες τις άλλες, είναι λιγότερο κοντά στην ξερή επιστήμη και τις ταξινομήσεις της και πιο κοντά στον απλό άνθρωπο και τις εμπειρίες του, όπως για παράδειγμα εκείνες που αναδεικνύει η λογοτεχνία.

Γι' αυτό, δεν είναι περιεργό αν το τετράπλευρο στο οποίο εντάξαμε ειδολογικά και αξιολογικά το βιβλίο του Πάνου Μουρεζίνη κλείσει με τέταρτη πλευρά τη **λογοτεχνία**. Με τι λογοτέχνημα μοιάζει το *ΣΕΡΓΙΑΝΙ*; Ή σωστότερα, με τι

θα έμοιαζε αν ο συγγραφέας του ήθελε να διογκώσει τις λογοτεχνίζουσες γέφυρες που συναντούμε εδώ και εκεί στο κείμενό του και να το αναπτύξει πάνω σε ένα μυθοπλαστικό άξονα χαρακτήρων, δράσης και συνειρμών; Οι ειδικότεροι στα ζητήματα αυτά θα μας θύμιζαν μια παλιά ημερομηνία, εκείνη της 16^{ης} Ιουνίου του 1904 που ένας απλός άνθρωπος βγήκε από το σπίτι του για να πάει στη δουλειά του «δίνοντας» έτσι την ευκαιρία στο συγγραφέα που συνέλαβε αυτή την ιδέα να περιγράψει με κάθε λεπτομέρεια, σε όχι λιγότερες από πεντακόσιες σελίδες, όλα όσα συνέβησαν εκείνη την ημέρα στον ήρωά του. Μια πραγματική Οδύσσεια μιας φανταστικής ημέρας. Ναι. Πρόκειται για τον περίφημο *Οδυσσέα* του δουβλινέζου Τζέιμς Τζόυς που έβαλε, με τον ήρωά του Λεοπόλδο Μπλουμ, ένα όχι ασήμαντο λιθάρι στο οικοδόμημα της παγκόσμιας λογοτεχνίας του 20^{ου} αιώνα. Πολύ περισσότερο, ο Τζόυς κοίταξε στα μάτια την πόλη του και τη θεώρησε αξιόλογο αντικείμενο περιγραφής και συναρπαστικό υποκείμενο ηρωοποίησης. Γωνιές, μπαράκια, γέφυρες του ποταμού Λίφι, όλα απογράφονται με χάρη και ανθρωπιά. Χάρη σ' εκείνη την *Bloom's Day*, την ημέρα του Μπλουμ, της οποίας δεν παραλείπεται να εορτασθούν οι επέτειοι, ξέρουμε πως αν για κάποιο λόγο χανόταν η ιρλανδέζικη πρωτεύουσα, το Δουβλίνο, από την επιφάνεια της γης, θα μπορούσαμε να το ανασυστήσουμε με βάση τις περιγραφές του *Οδυσσέα*.

Άγαλμα του Τζέιμς Τζόυς στο Δουβλίνο

Για τη δική μας Πρέβεζα, που βέβαια, ως παλιά πόλη, την εξαφάνισε από προσώπου γης η αντιπαροχή, –και ας με συγχωρέσουν οι οικοπεδούχοι φίλοι και συμπατριώτες μας, άλλωστε δεν φταίνει αυτοί, πιο πάνω τους υπάρχουν κορώνες και θεσμοί– έχουμε το *ΣΕΡΓΙΑΝΙ* που θα μπορούσε να μας βοηθήσει να την ανασυστήσουμε, να την αναστήσουμε, αν το επιθυμούμε.

Πάνο μου,
σε συχαίρω για τον άθλο που έφερες σε πέρας,
σε ευχαριστώ για την τιμή που μου έκανες καλώντας με να καταθέσω δημόσια και ενώπιόν σου τις σκέψεις μου για το βιβλίο σου και σου εκφράζω τη μεγάλη μου συγκίνηση που με έβαλες και μένα να ζήσω με τόση ιδιαιτερότητα αυτή την 20^η Αυγούστου 2010, ημέρα δικιά σου, ημέρα της Πρέβεζας.